

Drs M. J. van der Ploeg: DE ADMINISTRATIE ALS HULPMIDDEL BIJ HET BEDRIJFSBEHEER, 4e druk 1954. Uitgave Samson N.V.

door J. Nathans

In 1954 beleefde in de bedrijfseconomische vakstudie-serie „De Moderne Onderneming” bovengenoemd boek zijn derde herdruk.

Hoewel de vorige drukken, ons inziens terecht, een grote bekendheid genieten, achten wij een bespreking van het boek in zijn huidige vorm niet overbodig.

De auteur heeft vanaf de eerste druk een vlot geschreven boek het licht doen zien, waarbij het hem steeds ging om de principiële punten zo duidelijk en kort mogelijk uit één te zetten. De technische verzorging van het boek, de indeling, lettertype, het formaat, de schema's en formulieren vergemakkelijken en veraangename het lezen in hoge mate.

Aangezien het boek slechts één uitgave uit de eerder genoemde serie is, heeft de schrijver zich vele beperkingen moeten opleggen; als enige bron van kennis is het niet bedoeld en wegens zijn beknoptheid minder geschikt. De uitgave kan uitmuntend dienen tot afronding en samenvatting van elders, niet noodzakelijkerwijze via „de serie”, verworven kennis en als zodanig ook een geheel zelfstandige plaats innemen.

De diverse drukken vergelijkend is een uitbreiding van de behandelde onderwerpen waar te nemen; gaarne hadden wij echter in de eerste plaats een dieper gaande behandeling van de in vorige drukken aangesneden stof begroet.

Als zodanig zou ons inziens b.v. in aanmerking komen:

- a. de verhouding tussen standaardkostprijs en budget bij het optreden van progressief of degressief variabele kosten;
- b. de administratieve verwerking van het loon bij premieloonstelsels, in verband met de boeking van de toegestane kosten en de analyse van de verschillen;
- c. de plaats van het productierapport in het geheel van maatregelen tot bewaking van de efficiency;
- d. een analyse van het verschil dat ontstaat in onderbezetting- en efficiëncycijfers wanneer verschillende typen van bedrijfsrekeningen worden gebruikt.

Enkele onderwerpen zijn te beknopt behandeld, waardoor bij niet aandachtig lezen foutieve conclusies zouden kunnen worden getrokken; als voorbeeld noemen wij, dat de schrijver stelt, dat ten behoeve van de standaardkostprijs de minimaal benodigde hoeveelheid materiaal, arbeid en machine uren wordt berekend, rekening houdende met de gegeven techniek. Deze hoeveelheden worden dan omgerekend tegen de desbetreffende prijzen tot theoretische minimumkosten. De standaardkostprijs zou dus slechts afhankelijk zijn van technisch-kwantitatieve elementen. Een opmerking, dat uit een gegeven techniek niet automatisch de meest economische combinatie van de productie-factoren voortvloeit ware hier stellig op zijn plaats geweest.

Beslist onjuist lijkt ons de uitspraak, dat een hogere instantie door een lagere zou kunnen worden gecontroleerd; deze uitspraak brengt de schrijver er toe te stellen, dat de interne accountant ondergeschikt kan zijn aan de administrateur.

De auteur is hier bovendien in tegenspraak met zich zelve, daar hij bij de behandeling van de toerekening van kosten schrijft:

„Een toerekening op basis van verrichte diensten (van hoofddirectie en secretariaat) is hier onmogelijk, maar zou bovendien principiële onjuist zijn, omdat de lagere functie toch de hogere niet kan critiseren.”

Tenslotte zouden wij gaarne de vraag willen stellen wat de schrijver — en met hem vele andere auteurs — toch drijft om door middel van een extra stel grootboekrekeningen ook het fiscale resultaat in de boekhouding te brengen. Op deze weg voortgaande zou voor ieder deelgenoot in het resultaat, een stel „neutrale” grootboekrekeningen geopend moeten worden mits diens aandeel berekend wordt uit een resultaatencijfer, dat in principe van het commerciële af kan wijken.

Enige kritiek op een — veel onderwerpen omvattend — boek is niet bijzonder moeilijk. In bovenstaande uiteraard summier bespreking heeft de critiek de grootste ruimte opgeëist; de lezer moet ons echter niet misverstaan, wij wensen deze derde herdruk een even goede ontvangst toe als zijn voorgangers.

Volgens titel en „woord vooraf” beoogt dit boek te zijn een inleiding tot de economie, waarbij in het midden zij gelaten of het nu een inleiding is tot het practische — volgens de schrijver — of juist tot het theoretische economische denken en waarbij de vraag tot welke dezer twee denkwijzen men beter kan inleiden geheel terzijde worde gelaten.

In de Angelsaksisch literatuur bestaan heel wat dergelijke, voor de ontwikkelde leek bestemde, inleidende werksjes, maar in de Nederlandse literatuur ontbreken zij, zodat een lacune aanwezig was, welke de auteur heeft willen vullen.

Het schrijven van een eenvoudige inleiding is wel een van de moeilijkste opgaven die men zich kan stellen, zeker moeilijker dan het schrijven van een uitvoeriger en diepgaand leerboek. Men moet wikkelen en wegen wat wel en wat niet behandeld dient te worden, hoe men het essentiële beknopt en toch voldoende duidelijk en wetenschappelijk verantwoord moet uiteenzetten en bovenal moet men zich kunnen verplaatsen in de gedachten van de nietgeschoolde lezer en kunnen bevroeden wat hij betreffende gemakkelijk inziet en waar voor hem de voetangels en klemmen liggen. De vraag of Dr van de Woestijne de zelfopgelegde zware taak op bevredigende wijze heeft vervuld durf ik niet met een volmondig ja te beantwoorden.

De opzet is in elk geval uitstekend. Het uitgangspunt is de maatschappelijke kringloop, van goederen en diensten enerzijds, van het geld anderzijds. Meer en meer wordt deze in de economische leerboeken op de voorgrond geschoven en men kan veilig aannemen dat de docenten daartoe een goede reden hebben, terwijl trouwens ook de ontwikkeling der economische wetenschap deze kringloop meer dan vroeger tot studie-object maakt.

Ook het uitgaan van de individuele huishoudingen is voortreffelijk. In de eerste plaats is er zodoende een goede gelegenheid tot het behandelen van bedrijfseconomische begrippen en problemen, in de tweede plaats krijgt men zo een goede aanloop tot de analyse van de onderlinge samenhangen en tenslotte is deze behandelingswijze ook didactisch gunstig doordat men de lezer in de economie binnenleidt op een plaats die hem bekend is en van waaruit hij de economische verschijnselen reeds heeft waargenomen.

Ondanks deze goede opzet vrees ik dat het boek vele lezers niet voldoende inzicht in de economische samenhangen zal geven. Daartoe is de uiteenzetting van de maatschappelijke kringloop en van mogelijke erin optredende storingen niet systematisch genoeg. Het is niet zo dat belangrijke aspecten niet worden gezien, doch dit gebeurt herhaaldelijk te hooi en te gras. Wat de beginnende econoom nodig heeft is dat hem in strakke lijnen — desnoods aanvankelijk iets te strak — het geraamte wordt geschetst, waardoor hij een algemeen beeld krijgt en het hem mogelijk wordt een probleem, waarmede hij wordt geconfronteerd, zijn plaats in het geheel te geven. Vooral ten aanzien van de geldkringloop blijkt steeds weer opnieuw hoe noodzakelijk het is de fundamentele structuur ervan en de oorzaken en gevolgen van wijzigingen in de geldstromen nauwkeurig uiteen te zetten. Zeer veel bladzijden behoeft dit niet te kosten.

Aan de tekortkoming op dit punt zal ook wel moeten worden toegeschreven dat het boek nergens een duidelijk beeld geeft van een inflatie- of deflatieproces en dat het hoofdstuk dat aan de conjunctuur is gewijd beslist zeer onbevredigend is.

Als men de maatschappelijke kringloop tot Leitmotiv kiest, bestaat het gevaar dat de prijsvorming en de inkomensvorming op de achtergrond geraken. Het besproken werk is aan dit gevaar niet ontsnapt. Weliswaar worden aan deze onderwerpen twee hoofdstukken gewijd, doch deze blijven beneden de maat. In het hoofdstuk dat over de inkomensvorming gaat — en dat merkwaardigerwijze aan het hoofdstuk over de prijsvorming vooraf gaat — krijgt de lezer de keus tussen twee groepen van zeer summier aangeduide theorieën ter verklaring van arbeidsloon en kapitaalrente, elk in een optimistische en een pessimistische versie. Ook het hoofdstuk over de prijsvorming lijdt aan een te grote vaagheid en het onbesproken laten van essentialia.

Een uit didactisch oogpunt ernstig bezwaar is dat ettelijke begrippen niet of niet voldoende worden omschreven. Ik noem slechts de begrippen exploitatierekening en verlies- en winstrekening (pp. 66—7), inflatie (p. 152), „girogeld” (p. 156). Een hiermede enigszins samenhangende bedenking is dat verscheidene algemeen gebruikelijke termen niet worden genoemd. Soms krijgt men bijna de indruk dat de auteur met opzet vermijdt bepaalde begrippen hun in de economie gangbare naam te geven. Een kras voorbeeld is dat, voorzover ik heb kunnen nagaan, het woord betalingsbalans in het boek niet voorkomt.

Op tal van plaatsen treft men uitstekende uiteenzettingen aan, vele bladzijden, vooral in de eerste helft, leest men met instemming, maar als geheel genomen bereikt, naar mijn stellige mening, het werkje onvoldoende het doel de economisch ongeschoolde lezer in de economische problematiek in te leiden.